

Kicsi fecskék, tudjátok-e,
 Vándorfecskék, láttátok-e:
 Fészkünket is megrozták.
 Ó, mivé lett Magyarország!
 Győztes fecskék, daloljatok,
 Lelkünk remél általatok!
 Tőletek itt tán mindenki
 Megtanulja, mit kell tenni!

Móra István.

A dramatizálás pedagógiai és pszichológiai fontossága a népiskolai tanításban

Irta: SZABÓ MIKLÓS, Felsőmocsolád.

A tanítás befejező részének egyik foka, illetve egysége a dramatizálás. Azért mondom, hogy foka, illetve egysége, mert nem állandó. Hol fok, hol pedig egységként szerepel a tanításban, aszerint, hogy a tanítandó anyagnak van-e begyakorlása, vagy nincs. Ha van, akkor, mint egység szerepel, mely a begyakorlással kapcsolatos; tehát végrehajtása ezzel együtt, vagy közvetlen ezután történik. Ha a tanítási anyagban nincs begyakorlás, a dramatizálás, mint fok szerepel és ilyenkor alapvető fontossága.

A nevelvetanítás célszerűsége feltétlen megkívánja, hogy tanításainkat — ha csak lehet — állandóan hozzuk kapcsolatba dramatizálással. Bármit tanítsunk, kevés oly tárgy, anyag, egység van, melyet valaminő formában ne lehetne cselekvés által is élénkíteni, az elme és lélek számára maradandóvá tenni.

A modern pedagógiának egyik szembevetően szép tulajdonsága, hogy mindenben a gyermek öntevékenységre, spontán megnyilatkozására hivatkozik. Igen helyesen. A gyermeknek hajlama, készsége van az ismeretek megszerzéséhez. Sőt, még ennél is több. A gyermek vágyódik az ismeret után, hogy azt megszerzván majdan hasznosítani tudhassa, értékesíteni képes legyen. Az ismernivágyás, alkotókészség tehát az a hatalmas és erős alap, melyre — évek folyamán — a biztos tudásnak és a valláserkölcös világitó tornyának kell felépülnie!

Meg vagyok győződve, minden tanítónak egyaránt célja, hogy a reábizott gyermek-anyagból embert neveljen. Embert, ki valláserkölcésben fanatikusán állhatatos, ragaszkodóan szilárd, büszkeséges, igazságos és józan; embert, ki értelmében kiművelt, a magyar haza iránt pedig szeretetet tanúsító lesz.

Ezen és alábbi értékek megszerzésére, gyarapítására és erősítésére igen könnyedén, szép eredménnyel felhasználható a dramatizálás. Felhasználható egyrészt azért, mivel a dramatizálással nevelőleg hathatunk az érzelmi életre, míg másrészt az értelmi és akarati lelki életnek is tápot nyújthatunk...

A dramatizálás értékeinek kibontakozása már a tárgy előkészítő részének hangulatkeltésénél kezdetét veszi. Ez a hangulat azonban a tanítás folyamán többé-kevésbé csökken. Majd az összefoglalástól kezdve mindjobban hatványozódik. Míg nem a dramatizálást megelőző szereposztással tetőfokot ér. Már magában véve a szó, hogy ha most tanultakat talán el is tudnók játszani — örömteli hangulatra gerjeszti a kicsiny szíveket. Ezzel elősegítettük a megértéshez és átérzéshez szükséges hangulatot.

... Kialakul a vágy. Gyermekünk aktivitása fokozódik. A dramatizálásban mindegyik részt szeretne venni. Engedjünk hát szabadteret életreszóló cselekvőképességünknek!

A dramatizálásba vonjunk be minden egyes gyermeket, még akkor is, ha nem adunk mindnek aktív szerepet. A szerepkiosztásnál legyünk elővigyázatosak. A félénk, bizalmatlan, gyámoltalan, stb. természetű gyermekeknek lehetőleg vezető és főszerepet adjunk. Már csak azért is, hogy eme kedvezőtlen tulajdonságuk kedvezőbbé válhasson. A tulbizakodott, hatalmaskodó, önző, stb. természetű gyermekeknek valamilyen alantos szerepet kell kiszemelni. Olyan megbízatást adjunk nekik — mégpedig tapintattal és megfelelő kesztyűskézzeel, nehogy meglévő jó tulajdonságukból veszítsenek, — mellyel kapcsolatban a lenézett, megvetett társának felügyeletétől, illetve főszereplő voltáról majdan függő viszonylatba kerülnek. Ha ez kétszer-háromszor megtörténik, meglátjuk, hogy iskolánkban minő nagy változás fog beállani. A nemrég még tulságos bizalmatlan gyermekekből mindent közlő, helyes, a hatalmaskodó, önző gyermekekből pedig egész rendes emberke formálódik.

A szerepet kiosztottuk. A dramatizálás végrehajtására vonatkozólag — szemléletesen — rövid ismertetőt kell adnunk. Hasunk oda, hogy az ezt követő elhelyezkedés is rendben, zavartalanul történjék. Ezek után kezdetét veheti a dramatizálás. Mihez tartás végett megjegyzem, hogy dramatizálásban a tanítónak aktíve kell résztvennie. De hogyan? A pedagógus — művész — irányító kezével és reputációjának biztos megőrzésével. Hogy a tanító a játékok közé vegyült, még nem jelenti azt, hogy a játékban szerepet töltsön be. Akkor még kevésbé jelentheti azt, hogy központtá legyen. A tanító csak tartsa meg s majdan a gyermekekre terjessze is ki irányító szerepét. De a középpont, mint másutt, itt is a gyermek legyen.

A tanító keltsen a gyermekekben érzelmet. Hívja fel figyelmüket a jelentősebb dolgokra, mozzanatokra. Hárítsa el az esetlegesen felmerült akadályokat. Tegye lehetővé, hogy a gyerme-

kek a legmélyebben merüljenek az eseménybe, azért, hogy azt könnyedén megérthessék, átérezzék. Ennek befogadására pedig a gyermeki lelket alaposan elő kell készíteni...

Mennyi, de mennyi rejtett szépség van egy-egy tanítási anyagban, mely ilyenkor, dramatizálás közben bukkan elő a leggyakrabban. A szépségek feltárása pedig cél a pedagógiában.

Dramatizálás közben vagyunk. Javában játszunk. Észre sem vesszük, miként jelentkeznek gyermekeink lelkében a mélyes hatások, érzelmek. Pedig a tanítás anyagában szereplő személyekből áradnak feléjük. És amilyen nagy jelentőségűek ezek a hatások, ugyanolyan gondolatokat, érzelmeket keltenek életre. Hiszen a gyermek — jó irányító kéz mellett — valósággal belehelyezkedik a holt betűk szereplő személyeinek adottságaiba, helyzetébe. És ez kell! A többi ezután már magától jön. Mivel ezekután az anyag szereplő személyeinek érzelmeit, vágyait és céljait mintegy ösztönösen átérzi, magáévá teszi. Már pedig adottságok erősítik az akaratot, nemesítik a szívet és felidéznek a nemzeti szellemet...

Megjegyzem, hogy a tanítási anyagban elrejtett cselekmény átéléséhez, magunkévá tételéhez szükséges az erkölcsi és lélektani háttér keresése, valamint az ok és cél felkutatása. Ezen pszichológiai és etikai okfejtés a dramatizálás alapgondolatához és tanulságához fog vezetni bennünket.

Alapfontosságú követelmény, hogy a gyermekek a tanítási anyagban szereplő személyekkel együtt: nézzenek, figyeljenek, lássanak, következtessenek, fejezzék ki magukat. Vagyis adott esetben érezzék énjüket a tényleges szereplő személyek helyébe. Ilyen alapon sokkalta hihetőbbé tesszük az eseményt. Könnyebben megteremtjük a megértéshez és átérzéshez szükséges hangulatot.

A dramatizálás közben felidézett mult előkészítőleg hat a gyermek kedélyvilágára, lelkére. Mivel ő van ugyanis a cselekmény középpontjában — igen helyesen — szinte a mult legkiválóbb férfiának érzi magát. Eme hatások, belső érzelmek folytonosan élesztgetik, fejlesztgetik és erősítik a gyermek lelkében a már átültetett nemzeti öntudatot is. Nagyjaink iránt érdeklődést, szeretetet és tiszteletet keltenek. Helyes vezetés, jó irányítás mellett gyermekeink annyira beleélik magukat az eseménybe, hogy ennek szálai mint körükön fonódván a bemutatott, illetve elképzelt alakokkal éreznek: lekésednek céljaikért, aggódnak sorsukért. Ilyenformán teljesen átélik és átérzik a dicső mult tűzpróbált, megedződött eseményeit...

A valláserkölcnek a nemzeti gondolat sohasem lehet gyengítője, mégkevésbé és legkevésbé kerékkötője. Azon egyszerű oknál fogva, mivel ez magának a nemzeti gondolatnak is előbbutóbb, de föltétlenül csődjét, a nemzetnek megbomlását és romlását eredményezi. Ezért tehát ennek a két nagyon fontos mo-

tívának harmoniába kell működniök. Ahhoz azonban, hogy így működhessenek, előbb elválaszthatatlanul egybe kell fűződniök. Am egybe, de nem csak elyben, hanem a valóságban, a mindennapi zűrzavaros gyakorlati életben is. A biztos egygyéforradást segíti elő, majd erősíti meg az erkölcsi és lelki kultúra. Ez az alapvető kultúra, mely minden destruktív behatásnak ellentáll. Dramatizálásunk is legyen hát ilyen alapokon épülő! Az előre megkonstruált és átgondolt dramatizálás nagy értékeket rejthet magában...

A dramatizálásnak haszna és mély értelme abban van, hogy a gyermek látását élesíti, érzékszerveit foglalkoztatja. Érteimét csiszolja. Végül — ami a legfontosabb — az erkölcsi nevelésnek és erkölcsi haladásnak sziklaszilárd alapját megveti.

Az összes tárgyat, anyagot s ezek szereplő személyeit tekintetbevéve, igen sok életrevelő, erkölcsnemesítő és észfejlesztő dramatizálásra nyílik a tanítónak alkalmá.

A dramatizálás szépségével valóban esztétikai gyönyörűséget nyújt. Gazdag és mély tartalmával az erkölcsi igazság birtokába juttatja a gyermekeket. Olyan akarati elhatározásra készíti őket, hogy a dramatizálásban, illetve a tanítási anyagban rejlő jót nemcsak megtanulni, de majdan követni is fogják. És ezen van a hangsúly! Kövessék is! Ennek az elmélyítése a fontos. Cselekvő erkölcsstannak, vas jellemnek és szilárdan gerinces világnézetnek. Ezek fundamentumát kell leraknunk. Majd minden egyes ténykedésnél fejlesztenünk, tökéletesítenünk kell a teljes kibontakozásig...

Köztudomású ugyanis, hogy a gyermeknek minden olyan cselekményéről, tevékenységéről, mely játékos volt, erős emléképe marad. A törekvés felidézésével emez emlékkép megújul a tudatban, mely a törekvés célját jelzi és vággyá alakul. Ezen folyamat után jelentkezik az a lelki diszpozíció, mely akarat néven ismeretes. Ezt az akaratot irányítanunk kell. Vagyis ha a tárgyalt anyag szereplő személyei jók, azok megszeretésére, követésére buzdítjuk, hajlamosítjuk az akaratot. Ellenkező esetben pedig, mint elrettentő példát állítjuk gyermekeink elé.

Azokat a mozzanatokat, főbb jeleneteket, melyeket dramatizálás közben és után megbeszéltünk, elmondottunk — a fent leírt jelentősége és hatások mélyítése, valamint maradandóságuk megőrzése céljából — még tanácsos egy pár vonásban megörökíteni, lerajzoltatni is.